

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Telecommarkt

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Datum 25 mei 2018
Betreft Reactie op motie Van den Berg c.s.

Ons kenmerk
DGETM-TM / 18094360

Geachte Voorzitter,

In de motie Van den Berg c.s.¹ is gevraagd om uiterlijk in het zomerreces van de Kamer in 2018 uw Kamer te informeren over de oplossingsmogelijkheden voor het landelijk beschikbaar stellen van de 3,5 GHz-band voor mobiele communicatie en uiterlijk eind dit jaar een besluit te nemen over de toekomst van de 3,5 GHz-band. Mede namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de minister van Defensie informeer ik u in deze brief over de oplossingsmogelijkheden en het tijdpad naar een besluit over de toekomst van de 3,5 GHz-band.

Mogelijke oplossingsrichtingen

Samen met de ministeries van Defensie en BZK wordt naar een oplossing gezocht om met inachtneming van de belangen van de nationale veiligheid, ergo de bescherming van de interceptie van satellietcommunicatie ten behoeve van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, te komen tot een verantwoorde beschikbaarstelling van de 3,5 GHz-band. De volgende mogelijke oplossingsrichtingen of combinaties hiervan worden onderzocht:

- Frequentieseparatie. Oplossingsrichting waarbij een deel van de 3,5 GHz-band (op termijn) mogelijk beschikbaar kan komen gelet op een eventueel afnemend belang van de 3,5 GHz-band voor inlichtingendoeleinden.
- Introductie van nieuwe interceptieconcepten. Oplossingsrichting waarvoor gekeken wordt in hoeverre het mogelijk is om geavanceerde antennetechnologie en/of geavanceerde signaalanalyse toe te passen, waardoor het effect van stoorsignalen wordt verminderd.
- De mogelijkheden van verplaatsing van satellietinterceptie in de 3,5 GHz-band naar een andere fysieke locatie.
- Geografische exclusiezone. Oplossingsrichting waarbij op basis van onderzoek naar het effect van de uitrol van 5G-netwerken op de satellietinterceptie in Burum kan worden bepaald in hoeverre een geografische exclusiezone nodig is om het verlies aan interceptiemogelijkheden te beperken.
- License Shared Access (LSA)-technologie op basis van meteorologische voorspellingen en inzichten. Met LSA-technologie kunnen verschillende toepassingen gebruik maken van dezelfde frequentieband. Er lijken

---

¹ Kamerstuk 24095, nr.427

mogelijkheden te zijn om de geografische exclusiezone en de eventuele beperkingen op het uitgestraalde vermogen daaronder afhankelijk te maken van atmosferische omstandigheden.

- Inzet van slimme 5G-antennetechnieken. Oplossingsrichting waarbij slimme antennetechnieken binnen de 5G-standaard (antennebundelsturing ook wel MiMo-technologie) wellicht een oplossing kunnen bieden om de geografische exclusiezone te verkleinen.

Tijdpad

Aan het eind van het jaar zal op basis van de uitwerking van deze mogelijke oplossingsrichtingen en de uitkomsten van de evaluatie van het huidige uitgiftebeleid van de 3,5 GHz-band een afgewogen besluit volgen over de toekomst van de 3,5 GHz-band. Hiertoe zal TNO onderzoek verrichten naar het effect van de uitrol van toekomstige 5G-netwerken op het satellietgrondstation in Burum en welke technische maatregelen daarbij effectief kunnen zijn om storing door 5G-uitrol te voorkomen of te beperken, door bijvoorbeeld aanvullende voorwaarden aan het gebruik te stellen. De resultaten van dit onderzoek, die onmisbaar zijn om het noodzakelijke inzicht in de storingsproblematiek te verschaffen, zullen naar verwachting in het najaar gereed zijn. Mede op basis van de onderzoeksresultaten van TNO zal een afgewogen besluit worden genomen over de toekomst van de 3,5 GHz-band. Ik zal uw Kamer eind dit jaar conform de hierboven genoemde motie Van den Berg samen met de ministers van BZK en Defensie informeren over de besluitvorming inzake de 3,5 GHz-band.

Hoogachtend,

mr. drs. M.C.G. Keijzer
Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat